

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ МИКОЛИ
ЯРМАЧЕНКА

Програма з корекційно-розвиткової роботи

**«РОЗВИТОК СЛУХО-ЗОРО-ТАКТИЛЬНОГО СПРИЙМАННЯ
МОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ВИМОВИ»**

**ДЛЯ 5 КЛАСУ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ
(ДЛЯ ГЛУХИХ ДІТЕЙ)**

«Схвалено для використання в освітньому процесі» (рішення експертної комісії зі спеціальної педагогіки від 17 серпня 2022 року (протокол № 4).

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 6.0039-2022.

Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у глухих дітей» для 5 класу спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху (для глухих дітей)

Розробники: *О.Ф. Федоренко*, к.п.н., начальник сектору професійного розвитку педагогічних працівників Українського інституту розвитку освіти, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка; *О.М. Ломакіна*, вчитель-дефектолог слухового кабінету Тербовлянського навчально-реабілітаційного центру Тернопільської обласної ради; *В.В. Васильєва*, *Л.Ф. Юхимович*, вчителі-дефектологи слухового кабінету Житомирської спеціальної школи №2 Житомирської обласної ради; *Ю.М. Аркуша*, вчитель-дефектолог слухового кабінету Черкаського навчально-реабілітаційного центру «Країна добра Черкаської обласної ради».

Програма з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови спрямована на формування й удосконалення умінь і навичок слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимовина індивідуальних заняттях з глухими учнями/ученицями.

У програмі виокремлено напрями педагогічної діяльності під час занять, що спрямовані на: розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання, розвиток слухозорової уваги й пам'яті, формування вимови, координацію та мобільність, власне сенсорну інтеграцію школярів з порушеннями слуху. Це забезпечується застосуванням низки специфічних вправ та завдань.

Програма розраховано на сурдопедагогів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху, закладів загальної середньої освіти зі спеціальними та/або інклюзивними класами, які обізнані зі специфікою психофізичного розвитку та особливими освітніми потребами глухих школярів.

ВСТУП

Формування у глухих дітей вимови та мовленнєвого слуху є серед пріоритетних напрямів педагогічної діяльності, що сприяють загальному розвитку таких учнів/учениць, зокрема їхній мовленнєвій поведінці, формуванню навичок усної комунікації для адаптації та інтеграції в суспільстві.

Водночас розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення позитивно впливає на досягнення глухих школярів під час оволодіння предметними компетенціями та формування у них життєвих компетенцій, що забезпечують соціальний розвиток, прилучення до загальнокультурних, національних цінностей, формування здорового способу життя, елементарних правил поведінки в екстремальних ситуаціях.

Формування й удосконалення умінь і навичок сприймання, розуміння усного словесного мовлення та власне говоріння, спирається на відповідні психофізичні процеси розвитку глухих учнів/учениць, повноцінне використання збережених аналізаторів та усвідомлення отриманої інформації через розвиток слухо-зорової уваги, пам'яті, мислення тощо. Критеріями для організації педагогічної діяльності у цьому контексті є кількість учнів/учениць, місце проведення та тривалість навчального заняття.

Означені критерії є вагомими для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху, закладів загальної середньої освіти зі спеціальними та/або інклюзивними класами, які залучають до навчання глухих школярів. Зважаючи на місце проведення, корекційно-розвиткова робота в цьому напрямі має здійснюватися на загальноосвітніх уроках, індивідуальних заняттях у слуховому кабінеті, позакласних заняттях.

Стосовно тривалості занять, особливе значення мають спеціальні індивідуальні заняття, передбачені інваріантною складовою навчальних планів спеціальних шкіл, що залучають до навчання глухих школярів. Метою таких занять є посилення слухового компонента під час слухового/слухо-зорового сприймання усного мовлення оточуючих, оволодіння засобами спілкування в умовах зниженого слуху з використанням стаціонарної електричної апаратури та/або індивідуальних слухових апаратів, систем КІ.

Індивідуальні заняття проводяться на основі спеціальної (корекційної) програми з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у глухих дітей у 5 класі¹. Під час занять педагоги беруть до уваги рівень та особливості слуховимовного розвитку школярів (здійснюється слухомовленнєве обстеження учнів/учениць) та зважають на сформованість готовності до взаємодії, активного словника для занять.

Індивідуальні заняття проводяться сурдопедагогом, учителем-дефектологом слухового кабінету. Рекомендовано включати в тижневе навантаження вчителя класу індивідуальні заняття (2-3 школярі), що, на

нашу думку, має слугувати відповідним стимулом для організації ефективної педагогічної діяльності, у тому числі корекційно-розвиткової, з усіма іншими учнями/ученицями класу під час загальноосвітніх уроків.

Під час індивідуального заняття здійснюється формування вимови та розвиток слухового сприймання, як правило, з опорою на слухо-зоро-тактильне сприймання та зі звукопідсиленням. Поєднання роботи з розвитку сприймання мовлення та формування вимови на індивідуальних заняттях диктується практичною доцільністю, оскільки взаємозв'язок слухового й мовленнєвого аналізаторів актуалізує знання глухих учнів/учениць, сприяє швидкому формуванню умінь та їх поступовому переходу в навички.

¹Організація занять з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у глухих дітей у 5 класі здійснюється відповідно до рекомендацій МОН України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПРОГРАМИ З РОЗВИТКУ СЛУХО-ЗОРО-ТАКТИЛЬНОГО СПРИЙМАННЯ МОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ВИМОВИ

Програма з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у 5 класі спрямована на формування й удосконалення слухо-вимовних умінь та навичок у глухих школярів. Програма має на меті забезпечити розвиток досвіду, який допомагатиме глухим дітям здобувати нову інформацію, набувати мобільності, формуватиме здатність діяти адекватно в різних життєвих ситуаціях, та виховувати вміння приймати свідомі рішення та розв'язувати певні завдання. Зважаючи на це, розроблена програма передбачає наступні блоки педагогічної діяльності під час занять, що спрямовані на: 1) слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення, розвиток слухозорової уваги, пам'яті тощо, 2) формування вимови, 3) координацію та мобільність глухих школярів². Передбачається, що зміст третього блоку є наскрізним і має здійснюватись під час перших двох, оскільки реабілітація глухих школярів здійснюється через максимальне використання залишкового слуху і збережених аналізаторів на основі діяльнісного, практично-ціннісного підходів.

Саме тому, під час індивідуальних занять передбачається формування спроможності виконувати дії за мовленнєвими інструкціями; зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо. Водночас вправи на заняттях мають бути спрямовані на розвиток навичок виявляти та розпізнавати навколишні мовленнєві та немовленнєві звуки; орієнтування у просторі; розвиток слухової, зорової пам'яті та уваги; вміння ідентифікувати звук з предметом, об'єктом, що звучить; розпізнавати ритміко-інтонаційні особливості мовлення та інше. Різноманітні вправи спрямовані на розвиток мовленнєвого

²Тут *координацію* молодших глухих школярів ми розглядаємо як зведення до відповідності рухів, дій, міміки тощо; *мобільність* - як засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції шляхом оновлення змісту навчання, його вдосконалення та адаптації до суспільних змін і перетворень, до інновацій у техніці та інше.

дихання, голосу, ритміко-інтонаційної сторони мовлення, здатність аналізувати отриману інформацію, у тому числі зважаючи на паронімію української мови. З цією метою рекомендовано застосовувати ігрові вправи, що розвивають фонематичні уявлення (визначати перший чи останній звук у слові; послідовність та кількість звуків у слові; підкреслювати звук через інтонаційне посилення голосу – протяжне вимовляння; визначати низку слів із певним звуком тексту; вставляти потрібні звуки у словах; порівнювати слова, що відрізняються одним звуком (слова-пароніми); пригадувати чи конструюватислова із певним звуком тощо).

У програмі приділено увагу ознайомленню учнів/учениць з орфоепічними нормами відповідно до сучасних правил української літературної вимови, оскільки передбачається, що під час ознайомлення з орфоепічними нормами учні набуватимуть ширшої мовної грамотності, а це сприятиме засвоєнню правопису глухими школярами.

Послугуючись особистісно орієнтованим і діяльнісним освітніми підходами та суголосного з ними компетентнісного, педагоги орієнтуються на основні блоки педагогічної діяльності та змістові напрями, й водночас мають змогу диференціювати матеріал, власне процес педагогічної діяльності. Це здійснюється шляхом оцінювання сурдопедагогом можливостей та особливих освітніх потреб цих школярів, й залучення їх до того, що є доступним їх одноліткам без порушень слуху, використання різних видів мовленнєвої діяльності та застосування різних видів і форм роботи

Під час організація роботи з розвитку слухового сприймання та формування вимови має здійснюватись дозування звукового навантаження (адаптація та слухова стомленість) та етапність у формуванні слухових уявлень (сприймання, розрізнення, упізнавання, розпізнавання) відповідно до особливостей стану слухової функції (динамічний діапазон слуху, частотний діапазон звуків тощо)³. Вище сказане впливає на вибір теми та визначення завдань під час заняття, підбір та умови представлення слухового та мовленнєвого матеріалу (див. Додаток).

У Програмі відсутня тематична організація матеріалу для індивідуальних занять, оскільки в основі програми є формування у глухих школярів універсальних слуховимовних умінь та навичок, які можуть бути застосовані в будь якій мовленнєвій ситуації, незалежно від ключової теми заняття⁴. Зважаючи на це, педагогам пропонується самостійно підбирати матеріал для індивідуальних занять (складність, об'єм тощо), у залежності від сформованого словника, можливостей та вподобань, особливих освітніх потреб глухих учнів/учениць (сенсорних, мовленнєвих, загальнонавчальних, соціоінтегровальних, соціокультурних тощо). Це дає змогу забезпечити поступальний розвиток таких школярів під час індивідуальних занять.

Під час реалізації Програми здійснюється сприймання усного мовлення (зі звукопідсилюючою апаратурою та апаратами індивідуального користування) через розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання

(мовленнєвих і немовленнєвих звуків); формування вимови (розвиток мовленнєвого дихання, голосу, постановку / корекцію /автоматизацію звуків й їх поєднань); формування навичок слухо-зоро-тактильної уваги, пам'яті тощо.

³ На початку навчального року (вересень місяць) для складання плану роботи педагог проводить моніторинг слухомовленнєвих навичок учнів відповідно до програмних вимог (стан звуків, голосу, мовленнєвого дихання, вміння дотримуватися словесного і логічного наголосів, норм орфоепії, темпу мовлення)

⁴ У програмі мовленнєвий та вимовний матеріал наведений для прикладу. Водночас передбачається, що матеріал для занять (власне зміст занять) підбирається вчителем відповідно до особливих освітніх потреб та можливостей глухих учнів.

Організуючи заняття, вчитель повинен враховувати, що на початку навчання в учнів/учениць формується готовність до спілкування, розвивається моторика артикуляційного апарату, формується голос та вдосконалюється мовленнєве дихання.

Незначну кількість звуків глухі учні можуть засвоїти самостійно на основі слухо-зорового наслідування мовлення оточуючих. Водночас засвоєння більшості звуків вимагає тривалих спеціальних тренувань під час індивідуальних занять.

Формування звуковимови здійснюється поряд із формуванням умінь та навичок слухо-зоро-тактильного сприймання усного мовлення упродовж усього навчання й визначається частотою вживання у мовленні; ступенем доступності звуковимови; необхідністю оволодінням вимовою певного звука для засвоєння наступного; потребою у забезпеченні раннього оволодіння граматичними особливостями мовлення.

Оволодіння навичками вимови здійснюється на основі наслідування вимови і мовлення дорослих, що сприймаються дітьми на слухо-зоровій основі. Основними методичними прийомами є спряжене (сполучене) і відображене (відбите) мовлення та використання фонетичної ритміки. Формування вимови здійснюється на полісенсорній основі, тобто із залученням та використанням тактильно-вібраційних відчуттів і спеціальних прийомів виправлення (корекції) вимови. У педагогічній діяльності слід спиратись на складовий метод формування вимови, що забезпечує формування правильного звукозлиття, попереджує появу призвуків під час мовлення, готує дитину до сприймання усного мовлення, читання та письма.

До початку спеціальної роботи над приголосними звуками допускаються їх заміни; поступово уточнюється артикуляція, проводиться корекція і (або) диференціація, автоматизація.

Водночас педагогічна діяльність під час занять має бути спрямована на розвиток мовленнєвого дихання, голосу, формування правильної вимови звуків мовлення й їх поєднань в словах і фразах, формування ритміко-інтонаційних особливостей усного мовлення учня/учениці.

Формування інтонаційного аспекту мовлення передбачає розвиток умінь виділяти ритмічну структуру слова, фрази, відтворення відповідної інтонації.

Передумовою для формування виразності усного мовлення глухих школярів є формування умінь вимовляти слова зливо на одному видиху, визначати кількість складів у слові, фразі, змінювати силу голосу відповідно до словесного наголосу, контексту, відстані мовця і слухача. Всі види інтонації закріплюються з опорою на розділові знаки під час роботи з текстом. Згодом формуються вміння самостійно розподіляти дихальні паузи, виділяючи синтагми під час читання, переказування; дотримуватися рухливості наголосу під час зміни форми слова тощо.

Відповідно до особливостей мовленнєвого розвитку глухих школярів навчання вимові здійснюється на мовленнєвому матеріалі різної складності з

використанням різних видів мовленнєвої діяльності та із застосуванням різних видів роботи. Формуванню мовленнєвого дихання, зливої вимови слів і фраз у відповідному темпі сприяє спряжене (сполучене) промовляння. При відбитому (відображеному) промовлянні слова чи фрази відтворюються після прослуховування мовлення вчителя. В учнів, крім спряженого і відбитого промовляння, постійно підтримується самотійне мовлення. Важливо щоб учні оволоділи руховим, артикуляційним образом звуків, що є запорукою їх розпізнавання у зверненому мовленні.

Навчання глухих школярів вимові у сурдопедагогіці умовно поділяється на два періоди – початковий і основний. Початковий період передбачає формування вимовних навичок на основі скороченої системи фонем (зі школярами, які з певних причин не відвідували корекційно-розвиткові заняття з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у дошкільному віці) та постановку й автоматизацію звуків у мовленні для формування готовності учнів/учениць до спілкування. Особливістю корекційно-розвиткової роботи у початковий період є використання дактилю (за потреби – жестової мови) для активізації усного словесного мовлення у глухих школярів.

Під час основного періоду передбачається вдосконалення і розвиток раніше набутих вимовних навичок, корекція порушень вимови, формування логічного наголосу, правильного темпу мовлення. Водночас у цей період в учнів формуються знання з фонетики української мови й навички самоконтролю над правильністю усного мовлення. Відтак, в основному періоді ускладнюються завдання і розширюється зміст навчання. Особливістю корекційно-розвиткової роботи під час основного періоду є поступовий відхід від використання дактилю та жестової мови під час занять.

Оволодіння і вдосконалення вимовою має здійснюватись у нерозривній єдності з загальним розвитком глухого школяра, його пізнавальної та практичної діяльності загалом через максимальне залучення всіх збережених аналізаторів.

В основний період набуває актуальності оволодіння вимовними навичками на основі свідомості й активності учнів/учениць. Саме в цей період опанування правильною вимовою через наслідування поступається усвідомленню артикуляційних рухів. Зокрема це важливо у процесі корекції звуків у разі «переучування» правильній вимові. Саме тому під час основного періоду варто широко використовувати види робіт, що пов'язані з активізацією самотійного мовлення глухих школярів (прохання, доручення, напіввідкриті повідомлення, деформовані речення, різні формулювання запитань тощо).

Під час планування заняття вчитель має пам'ятати, що артикуляція голосних звуків у глухих молодших школярів не має значних перепоп. Зазвичай робота над цими звуками починається з ізольованого й протяжного промовляння. Зважаючи на те, що в усному мовленні голосні поєднуються з приголосними, в системі вправ слід передбачити удосконалення голосних у різних позиціях з приголосними (перед приголосним, після приголосного,

між приголосними звуками), у тому числі у наголошених і ненаголошених складах.

Значно складнішою у цьому контексті є робота над приголосними звуками, позаяк артикуляція приголосних має здійснюватися за певною системою, відповідно до особливостей, місця, способу творення та наявності чи відсутності м'якості приголосних.

Зауважимо, що не всі приголосні звуки слід починати відпрацьовувати в самостійній позиції. Як засвідчує практичний досвід, якщо розпочати з ізольованої вимови постановку миттєвих, вибухових приголосних звуків («п, б, т, д, к, г») та «л, х», то це не рідко спричиняє їхнє спотворення у вимові глухих учнів. Сприятливою фонетичною умовою для правильної вимови визначених приголосних переважно є прямий склад. Для приголосних звуків, що вимовляються протяжно, найбільш сприятливою позицією для вироблення правильної вимови буде зворотній склад. Відповідно до законів асиміляції, сприятливою фонетичною позицією для дзвінких приголосних звуків є позиція між голосними. Під час індивідуальних занять глухі учні вправляються змінювати артикуляцію приголосного звуку відповідно до наступного голосного шляхом поєднання приголосних звуків з різними голосними звуками (спочатку закріплюється артикуляція приголосних звуків в поєднаннях з голосними, що не вимагають пом'якшення приголосного звуку).

На вибір артикуляційної позиції звуку для формування вимови впливають й особливості оволодіння глухими школярами приголосними звуками. Для прикладу, звук «м» глухі учні не рідко замінюють звуком «б» на початку і в середині слів тощо. Тому сприятливим для формування правильної вимови цього звуку буде його ізольоване вимовляння чи позиція в зворотному складі. Наступний звук, який глухі школярі також часто замінюють на початку слова – «ц» (як показує досвід, замінюють на «т»). Це пояснюється тим, що на початку слова має місце витіснення із звуку «ц» компоненту «с», пов'язаного з напруженістю артикуляції. Звідси позиція прямого складу для звуку «ц» є тяжкою артикуляційною позицією. Значно сприятливішими у цьому разі будуть позиції закріплені у зворотному складі і між голосними.

Значні труднощі у глухих учнів виникають у процесі вимови приголосних звуків в поєднаннях з іншими приголосними. Зокрема це проявляється появою призвуків.

Зважаючи на особливості оволодіння глухими школярами приголосними звуками, система вправ для удосконалення правильної артикуляції приголосних має передбачати вироблення умінь диференціювати подібні за артикуляцією звуки. Насамперед варто передбачити вправи, спрямовані на диференціацію приголосних за дзвінкістю - глухістю, твердістю - м'якістю (варто зважати, що вправи будуть недоречні стосовно звуків, які не мають парних дзвінких і парних м'яких).

Серед основного варто пам'ятати, що орфоєпія української мови значно різниться від російської мови, на основі якої свого часу розроблялася методика розвитку слухового сприймання і формування вимови для

учнів/учениць глухих та зі зниженим слухом.

У процесі розроблення змісту заняття педагогові варто пам'ятати про вправи, що привернуть увагу учнів/учениць до правильної вимови та написання приголосних, зокрема:

- дзвінкі в українській мові завжди вимовляються дзвінко, у тому числі наприкінці слова (*гриб, плід, мимохідь, казка, везти та ін.*). Оглушується перед глухими дзвінкий «г» лише в словах *легко, вогко, нігті, кігті, дігтяр і похідних*. В інших словах «г» вимовляється чітко (*могти, берегти, мигтіння та ін.*);

- префіксах *роз-, без-* кінцевий дзвінкий «з» може зазнавати різних змін, так чи інакше уподібнюючись до наступного приголосного залежно від його характеру. У словах *розсада і розсіл* його й зовсім не чути. Проте в цих префіксах завжди пишемо букву «з» (*розклад, безпека, безшумний*);

- префікс *з-* перед глухими оглушується, але перед свистячими й шиплячими пишемо все-таки «з», оскільки перед цими приголосними можлива й дзвінка вимова цього префікса: *зсунути, зцілити, зчорнити, зшити*. Перед іншими глухими (*кафе «Птах»*) пишемо відповідно до вимови «с» (*сказати, сформувати, спитати, стиснути, схвалити*) та інше.

Спочатку школярі сприймають тільки знайомі за значенням слова, прості короткі фрази, що близькі їх досвіду. Поступово рекомендується включати у зміст занять нові слова, фрази, тексти з кількох речень, що цікаві учням/ученицям та можуть бути зрозумілі їм у контексті. Учитель може використовувати матеріали з дитячих журналів і газет, коміксів, сюжети дитячих художніх чи мультиплікаційних фільмів, комп'ютерних ігор тощо. За змістом тексту обраного для заняття передбачається різна діяльність учнів (дати відповідь на запитання; підкреслити; замалювати; написати; прочитати; показати; якщо «так» то..., якщо «ні» то... та ін.). Сприймання матеріалу має бути різним: ситуативним (підбирається тематично однорідний матеріал, оголошується тема слухових вправ, заголовок тексту, демонструється малюнок чи серія малюнків, що ілюструє текст та інше); природним (діалог, проблемна ситуація тощо).

На кінець року для кожного/ої учня/учениці педагог підбирає контрольний (призначений для перевірки) мовленнєвий матеріал із фраз (*до 30 у 5-й класах*). Фрази відбираються із числа вже знайомих, що вивчались під час року) (матеріал для перевірки може бути однаковим для кількох учнів або для групи учнів).

Програма з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови у глухих дітей не має на меті посадити такого школяра за стіл і працювати з ним в інтенсивному навчальному режимі з метою опанування знань. Першочергово, специфіка педагогічної діяльності під час індивідуальних занять спрямована на формування правильної вимови, виправлення вимовних порушень та попередження труднощів під час мовлення, що спричинені порушенням слуху; стимулювання та збагачення слухо-зорового досвіду глухих учнів/учениць.

5 КЛАС

БЛОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ :

1. Розвиток слухового сприймання:
 - 1.1. Мовлення
 - 1.2. Немовленнєві звучання
2. Формування вимови
 - 2.1. Мовленнєве дихання
 - 2.2. Голос
 - 2.3. Звуки та їх поєднання у словах, фразах
 - 2.4. Дотримання правил орфоєпії у словах та словосполученнях
3. Формування навичок слухової уваги, слухової пам'яті,

координації рук і очей, мобільності.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ:

1. 1.

- *слова, словосполучення, фрази*, для організації навчальної діяльності (який у тебе настрій? Ти готовий працювати? Я вмикаю запис голосу, а ти слухаєш та ін.);
- *слова, словосполучення, фрази*, що стосуються вивчення тематичного програмного матеріалу;
- *складоритмічний аспект мовлення* (вірші, текст пісні);
- *прозові тексти*.

1.2.

- *голоси* людей (популярних артистів чи діячів; однокласників та ін.);
- *танцювальні ритми* (вальс, полька, сучасні ритми);

2.1.

- *рухливість наголосу* під час зміни форми слова (рука - руки, нога-ноги та ін.); паузи та інтонації під час мовлення;
- *відповідний темп та інтонація* під час монологу/діалогу.

2.3.

- *закріплення правильної вимови* у словах і фразах споріднених за артикуляцією голосних звуків (а-е, и-е, а-о, і-и), приголосних (носових і ротових: -б, м'-б', м-п, м'-п', н-д, н'-д', н-т, н'-т'; свистячих і шиплячих: з-ш, з-ж, з-щ, ч-ц; дзвінких і глухих: б-п, д-т, г-к, з-с, ж-ш, в-ф; злитих і щільних ц-с, ч-щ; злитих і проривних ц-т, ч-т; твердих і м'яких ф-фь, т-ть, п-п' та ін.); *йотованих* (як злиття звуків: йа, йе, йу, йі; на початку слова; після голосних і після апострофа; через наголос на другому звукові; м'якість попереднього приголосного), африкат *дж і дз*.

2.4.

- *вимова африкат* (дзеркало, дзвінок, джміль, джерело, бджола, дзьоб,

дзенькати, дзига, кукурудза, сиджу, ходжу, нагороджений);

- *вимова звукосполучень*, які виникли в результаті збігу приголосних префікса та кореня (підживлення, підберезовик, надзвичайний, надмірний та ін.);

- *вимова приголосних з, ц, су* суфіксах -зьк-, -цьк-, -ськ- (ризький, запорізький, український, сільський, товариський, чумацький, козацький та ін.);

- *випадіння приголосного* (честь - чесний, радість - радісний, виїзд - виїзний, проїзд-проїзний та ін.);

- *закінченнях дієслів у результаті асиміляції* звукосполучення -ться, -шся (робиться, називається, розіб'єшся, нап'єшся та ін.);

3.

- розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, координації рук і очей, мобільності тощо (у тому числі засвоєння нових видів діяльності та переключення на інші у процесі сенсорної інтеграції).

Очікуванні результати до умінь учнів/учениць:

сприймає знайомий за змістом мовленнєвий матеріал для організації навчальної діяльності заняття; програмний матеріал, що стосується навчання сприймання наслух мовленнєвих і не мовленнєвих звучань;

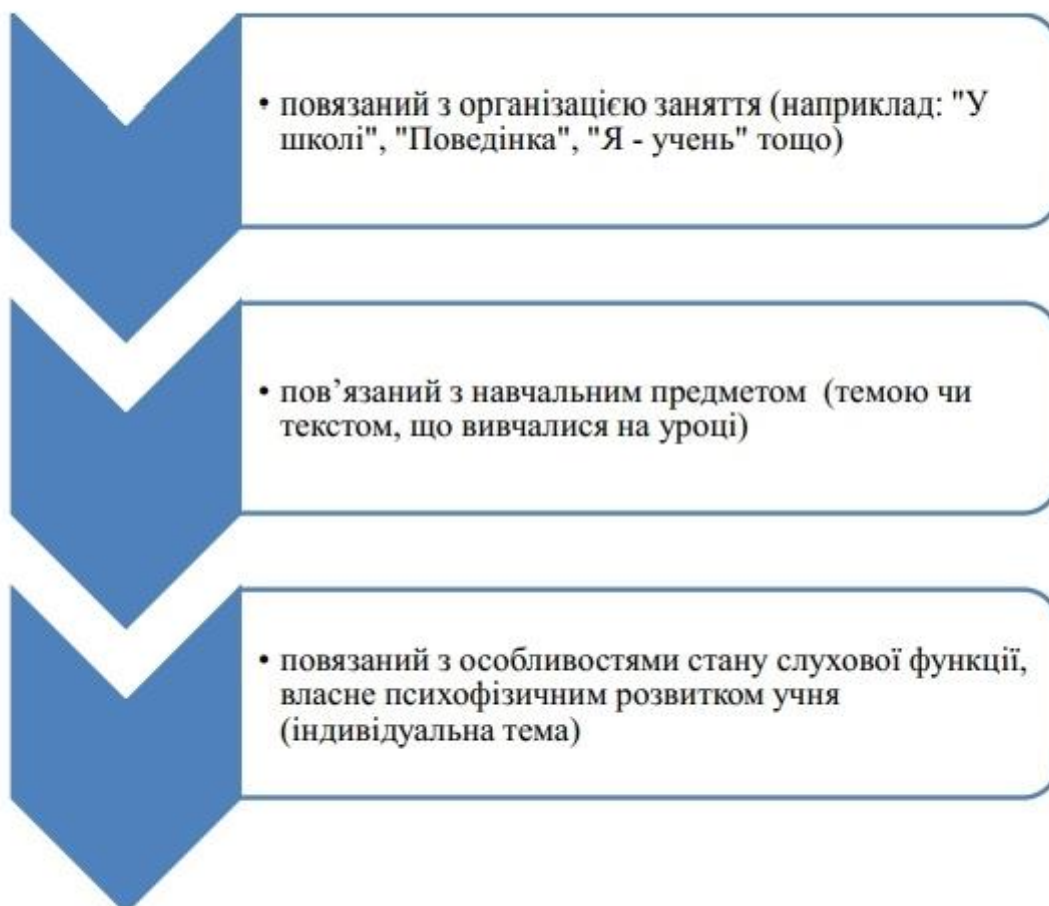
розпізнає голоси (популярних артистів чи діячів; однокласників та ін.);

дотримується рухливості наголосу під час зміни форми слова; *дотримується* відповідного темпу та інтонація під час монологу/діалогу на знайому тему; *дотримується* *правильної звуковимови* закріплених звуків та їх поєднань у словах і фразах поза заняттям; *правильно вимовляє* закріплені слова, словосполучення, фрази поза заняттям;

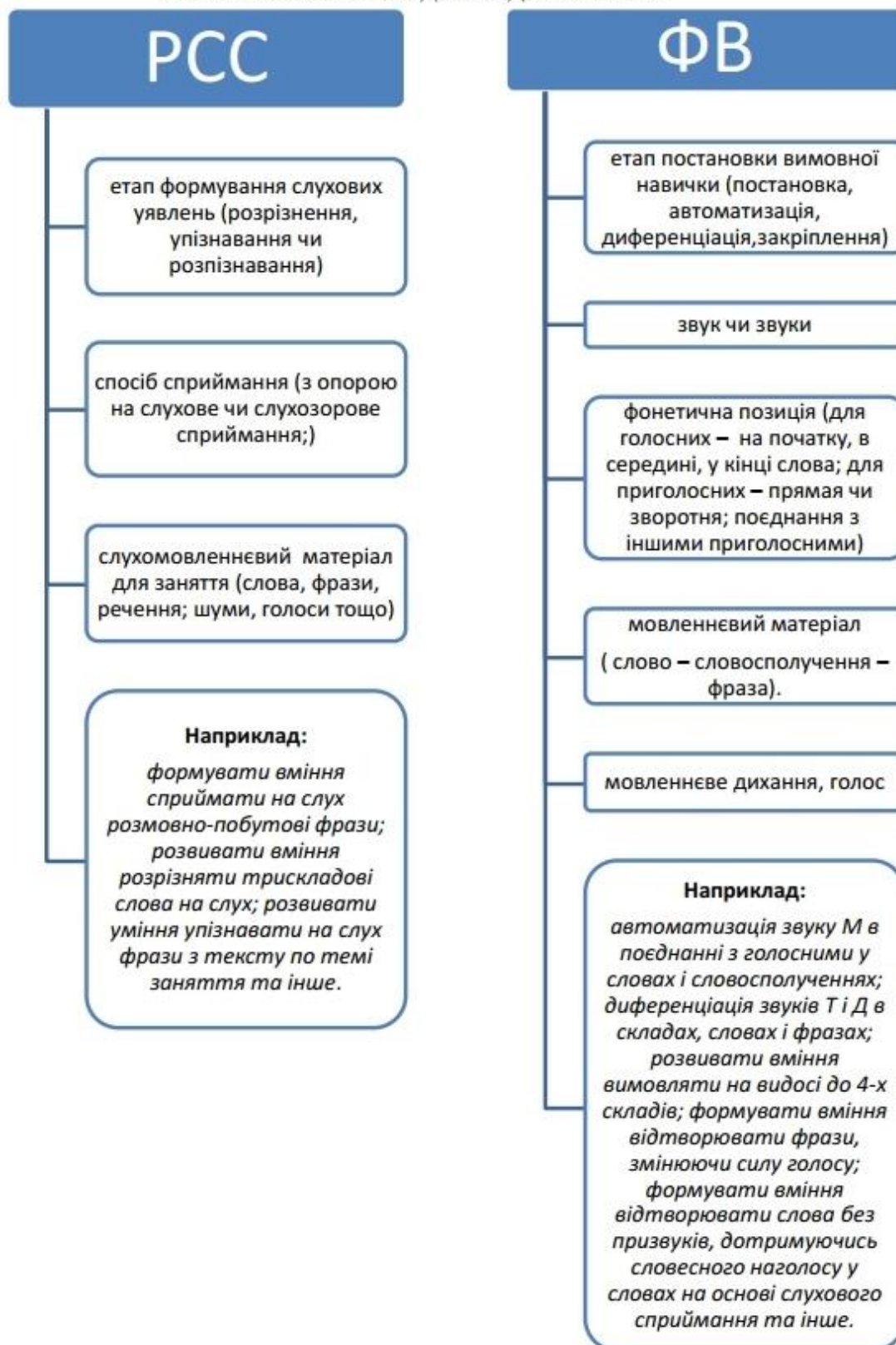
дотримується *закріплених правил орфоенії* у словах і фразах під час мовлення.

**Алгоритм визначення теми заняття
та формулювання завдань педагогічної діяльності з розвитку слухового
сприймання та формування вимови (РСС та ФВ)**

ВИБІР ТЕМИ :

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ ДО ЗАНЯТТЯ:

СІТКА ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З РСС та ФВ:

№	Тема заняття	Завдання до РСС та ФВ	Зміст (видиробіг і вимовленнє своєї діяльності)	Слухомовленнє вийматеріал	Кількість годин	Примітки
I півріччя						
1						